

Özürlülerin sağlık hizmetlerine ulaşmadaki zorlukları: Ön çalışma

Bakırcı Nadi, Erden Elif Altundas, Sülün Serdar, Çalhan Dilda, Öz Ece, Kurt Seray, Çifçi Aylın

Marmara Ü. Tıp F. Halk Sağlığı A.D.

Giriş

- Özürlülük, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal yeteneklerin çeşitli derecelerde kaybedilmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlanması ve günlük gereksinimlerin karşılanmasında güçlüklerle karşılaşılması, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık, destek hizmetleri ve yapılarda, açık alanlarda özel fizik düzenlemelere ihtiyaç duyulmasıdır *.

*5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Giriş

- Özürlüler sağlık, eğitim, sosyal ve kültürel yaşam açısından ve ekonomik yönden birçok sorunla karşılaşmaktadır.
- “Türkiye Özürlüler Araştırması” * sonuçlarına göre Türkiye’deki toplam özürlülük oranı %12,3’dür. Yine aynı araştırmaya göre özürlülerin yarısından fazlası devlet imkanlarından yeterince yararlanamadığını ve % 40’a yakını hiç tedavi almadığını belirtmektedir.

*Devlet Planlama Teşkilatı koordinatörlüğünde Devlet İstatistik Enstitüsü ve TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 2003 yılında yapılan araştırma

Amaç

- Özürlülerin sağlık hizmetlerinden ne ölçüde faydalanabildiklerini belirlemek; faydalanamıyorlarsa bu alanda karşılaştıkları zorlukları ve nedenlerini tespit edip bu konuda yapılacak iyileştirme çalışmalarına katkı sunmak.
- Bu amaçla İstanbul'u temsil etmesi planlanan bir çalışma için pilot bir uygulama olmasını sağlamak.

Yöntem

- Araştırma Zeytinburnu ve Kadıköy ilçelerinde ikâmet eden özürlülerle yapılan tanımlayıcı bir çalışmadır.
- Telefonla görüşme tekniğiyle anket uygulanmıştır.
- Araştırmaya dahil edilen özürlülerin telefon numaralarına, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık İşleri Daire Başkanlığı tarafından 2002-2003 yıllarında yapılan, “*evde bakım hizmetleri vermeye dönük sağlık taraması*” sonucunda oluşturulan veri tabanından ulaşılmıştır.
- 545 kişiye telefon açılmış bunların 170’ine anket uygulanmıştır (%31,2)
- Anket formundaki sorular NORBALT II çalışmasındaki (Baltık ülkelerinde yürütülen ulusal sağlık çalışması) standart anket formu ve “*Türkiye Özürlüler Araştırması*” referans alınarak düzenlenmiştir.

Bulgular

- Katılımcıların yaşları 18-110 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 42,55 idi. Katılımcıların %40'ı kadındı.
- Çalışmaya katılan özürlülerin %33,5'i okur yazar değildi ve %2,9'u üniversite mezuydu.
- %84,1'i son bir hafta içinde gelir getirici bir işte çalışmamıştı. Bunların da %27,9'u iş aramaktaydı.

Bulgular

- Araştırmaya katılan özörlölerün %26,1'inin herhangi bir sağlık güvencesi yoktu. Tüm özörlölerün %47,1'i SSK'lı olup, sosyal güvencesi olanların %64'ünü oluşturuyorlardı.
- Özörlölerün %11'i rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmaktaydı.
- Sağlık güvencesi olmayan özörlölerün %93,3'ü, sağlık güvencesi olanların ise %87,2'si rehabilitasyon hizmeti almamaktaydı.
- En sık belirtilen hizmet almama nedenleri ekonomik nedenler (%30,4) ve haberdar olmamadır (%29,8).

Tablo 1. Çalışmaya katılanları sağlık hizmeti alma sürecinde zorlayan fiziksel koşulların özür türlerine göre dağılımı

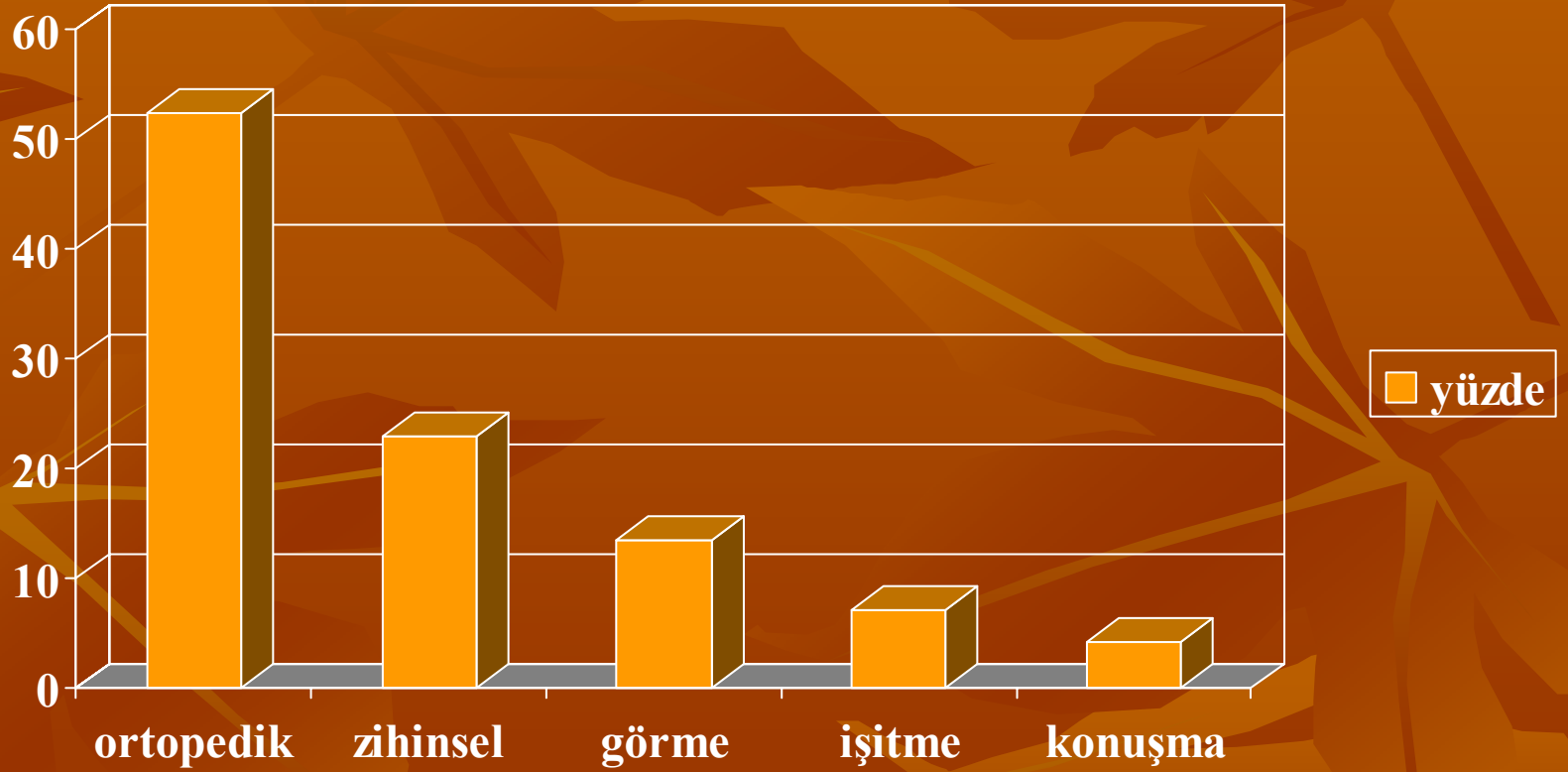
	ortopedik	görme	İşitme- konuşma	zihinsel	P değeri
Yüksek/alçak yerler	28(%31.5)	5(%21.7)	2(%10.5)	4(%10.3)	0.031
İletişim	18(%20.2)	3(%13.0)	10(%52.6)	15(%38.5)	0.004
Sıra bekleme	45(%50.6)	15(%65.2)	5(%26.3)	13(%33.3)	0.022
Kapılar	33(%37.1)	11(%47.8)	2(%10.5)	5(%12.8)	0.002
Koridorlar	34(%38.2)	11(%47.8)	1(%5.3)	5(%12.8)	0.001
Merdivenler	43(%34.8)	11(%47.8)	3(%15.8)	5(%12.8)	0.000
Ulaşım	31(%34.8)	11(%47.8)	4(%21.1)	16(%41.0)	0.298
Yeri bulamama	19(%21.3)	10(%43.5)	2(%10.5)	12(%30.8)	0.056
Tek başına gidememe	52(%58.4)	14(%60.9)	7(%36.8)	30(%76.9)	0.029

Özörlöler sağlık hizmeti alma sürecinde birçok fiziksel koşuldan etkilenmektedir.

En fazla zorlandıkları koşullar

- ortopedik özörlöler için %58,4 ile tek başına gidememe,
- görme özörlöler için %65,2 ile sıra bekleme,
- işitme-konuşma özörlöler için %52,6 ile iletişim kurmak konusunda yaşanan zorluklar,
- zihinsel özörlöler için ise %76,9 ile tek başına gidememedir.

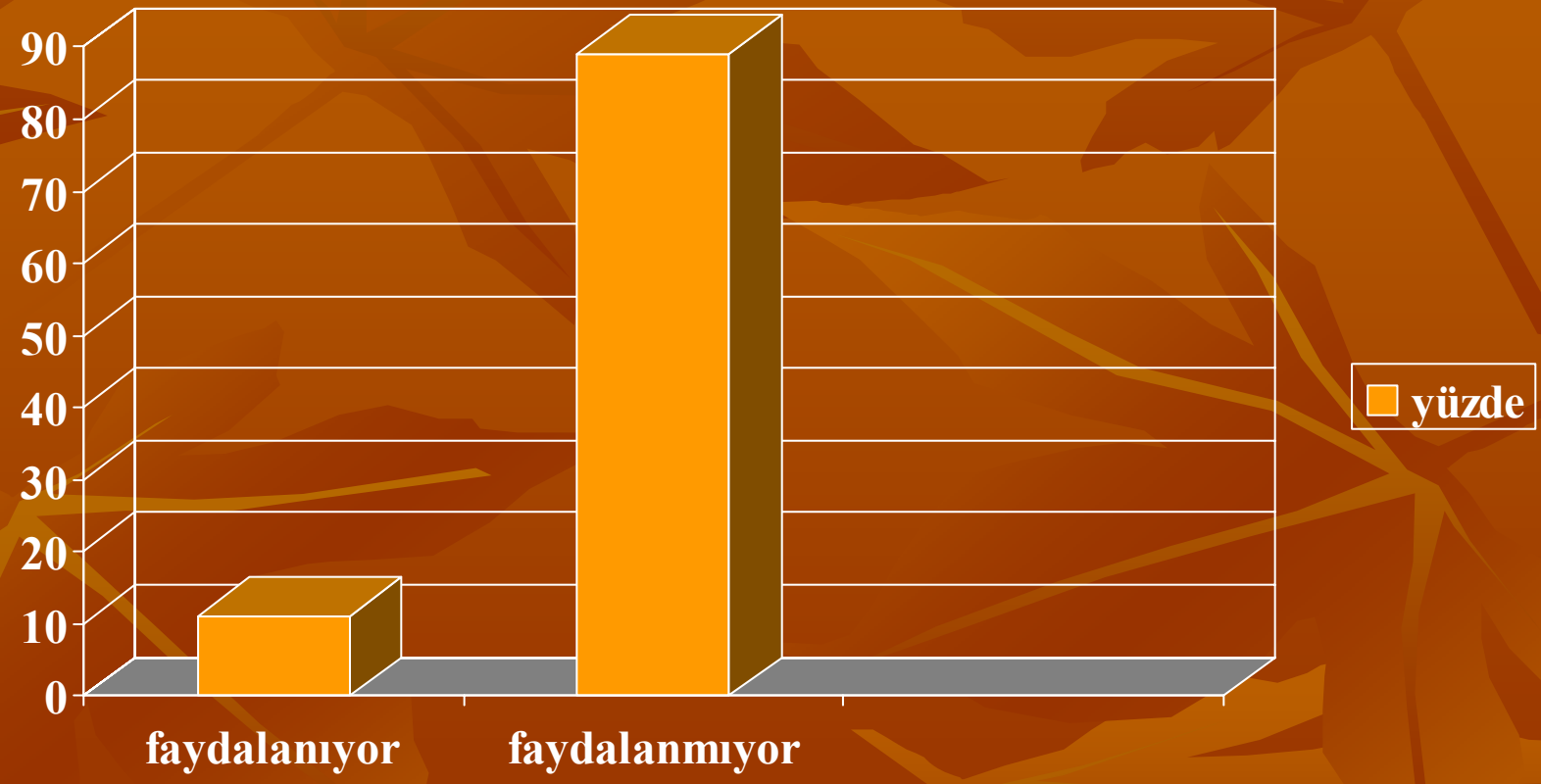
Grafik 1. Çalışmaya katılanların özürlülük türleri

Tablo 2. Çalışmaya katılanların sağlık güvencesi durumları

	Sayı(n)	Yüzde(%)
Güvencesi yok	45	26.1
SSK	80	47.1
Emekli Sandığı	19	11.2
Bağ-Kur	9	5.3
Yeşil Kart	9	5.3
Kanun Yardımı	7	4.1
Özel Sigorta	1	0.6
Toplam	170	100

Grafik 2. Çalışmaya katılan özürlülerin rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanma durumları

Tablo3. Rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanamayan özürlülerin bu hizmeti alamama nedenleri

	Sayı(n)	Yüzde(%)
Ekonomik nedenler	46	30.4
Haberi yok	45	29.8
Yakın çevrede yok	21	13.9
Hizmeti yetersiz buluyor	15	9.93
Başvurusu reddedilmiş	12	7.94
Aile içi çözüm	10	6.6
Diğer	2	1.3
Toplam	151	100

Tartışma ve Sonuç

- Araştırma özörlölerin sağlık hizmetine ulaşma ve yararlanmalarında önemli zorluklar olduğuna işaret etmektedir.
- Özörlölerin büyük bir kısmı ekonomik zorluk veya haberdar olmama nedeniyle rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanamamaktadır.
- Bu hizmetlere ulaşımı kolaylaştırmak için özörlölere yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması ve evde sağlık hizmetlerini alabilmelerine yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Tartışma ve Sonuç

- Sağlık kuruluşlarının özörlöleri zorlayan fiziksel ve işleyişe ait koşulları uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.
- İşitme-konuşma özörlölere yönelik en azından büyük merkezlerde işaret dilini bilen rehberlerin istihdam edilmesi, iletişim zorluklarını belli ölçülerde ortadan kaldırabilecektir.
- Özörlölerin eğitim ve meslek kurslarına katılımının artırılması; istihdamın iyileştirilmesine ait çalışmalar aracılığıyla hem ekonomik faaliyetlerde bulunmaları hem de sosyal yaşama daha fazla dahil olmaları sağlanabilir.

Sınırlılıklar

- Araştırma bir bölgeyi temsil etmemektedir. Bu nedenle bulgular genellenememiştir.
- Telefon görüşmesi yöntemi ile özürülülerin büyük bir kısmına ulaşılammamıştır.
- Özürülülere ait kullanılan veri tabanı yanlış kayıtlar ve eksiklikler içermektedir.
- İstanbul'u temsil edecek bir araştırmada özürülülerin seçimi için daha güvenilir bir veri tabanının kullanılması ve yüz yüze görüşme yöntemi uygulanmasını önermekteyiz.